

بررسی عوامل سازمانی مؤثر بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان

فرماندهی انتظامی استان همدان در سال ۱۳۹۶

علی اعظم کریمایی^۱، حبیب قائمی^۲، یوسف کرمی^۳

چکیده

زمینه و هدف: هدف از این تحقیق شناسایی عوامل سازمانی مؤثر بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان فاستان همدان است، چرا که با توجه به گستردگی مأموریت‌های محوئه ناجا، تمامی کارکنان از جمله کارکنان پلیس‌های تخصصی در معرض آسیب‌ها و تهدیدهای فراوان از جمله جرائم مالی قرار دارند؛ بنابراین، در راستای پیشگیری از جرائم مالی کارکنان اقدام‌های متعددی توسط ساحفاناجا انجام می‌شود. با عنایت به موارد ذکر شده این سؤال مطرح است که: عوامل سازمانی مؤثر بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان کدام‌اند؟ به همین خاطر این تحقیق با نگاهی نو و بهره‌گیری از نظریه‌ها، اقدام به شناسایی علمی عوامل تأثیرگذار، بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان فا. استان کرده است که از جمله آن عوامل عبارت‌اند از: آموزش‌های حفاظتی، نظارت فرماندهان و مدیران، نظارت حفاظت اطلاعات، از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم (آسیب‌پذیری‌ها و...).

روش‌شناسی: نوع و روش تحقیق در این پژوهش، از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی هم‌بستگی و از نظر شیوه جمع‌آوری اطلاعات به صورت پیمایشی است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتیجه به دست آمده حاکی از این است که عوامل سازمانی، شامل آموزش - های حفاظتی، نظارت فرماندهان و مدیران، از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم و نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا. همدان مؤثر است. ولی تأثیرگذاری آنها یکسان نبوده و دارای اولویت هستند به گونه‌ای که از بین بردن زمینه‌های آسیب‌پذیری کارکنان بیشترین تأثیرگذاری و آموزش‌های حفاظتی تأثیرگذاری کمتری در این خصوص دارد که در نهایت بر اساس یافته‌ها و نتایج به دست آمده در این پژوهش، پیشنهادهای کاربردی و پژوهشی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: پیشگیری حفاظتی، جرائم مالی، عوامل سازمانی، کارکنان ناجا.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین.

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین.

۳. نویسنده مسئول: کارشناس ارشد رشته مدیریت حفاظت اطلاعات (رایانامه: Hasanakbari3278@Gmail.com).

مقدمه

جرائم مالی از جمله جرائمی است که در تمام ادوار تاریخ به عنوان یک پدیده اجتماعی مجرمانه مورد تنفر عمومی بوده و در همه ادیان و آئین‌ها و قوانین ملت‌ها امری ناپسند و مذموم و با عکس‌العمل شدید مواجه بوده است؛ بنابراین، از زمان پیدایش دولت و حکومت جرائم مالی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و اگر دقت شود به خوبی استنباط می‌شود که یکی از دلایل مهم و مؤثر اضمحلال و سقوط حکومت‌ها، آلوده شدن قضاوت و کارگزاران و حکام بر این عمل بوده است. جامعه اسلامی ایران، دوران پر تب و تاب حرکت به سوی وضعیت مطلوب الهی را از دوران پس از انقلاب پیموده است و با تکیه بر عنایات پروردگار و ارائه روش سالک حق، حضرت امام خمینی (ره) و گوش جان سپردن به رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و البته همت و تلاش مردمی خود.

با وجود تمامی مخالفت‌های ابرقدرت جهان در برابر ایجاد ثبات، آرامش و شکوفایی قابل توجه، فتوحات چشم‌گیر (مورد اعتراف دوست و دشمن) را به دست آورده است و اکنون نیز به احیای تمدن شکوفایی اسلامی در آینده‌ای نه‌چندان دور می‌اندیشد. اما باید توجه داشت تصویر آینده آرمانی تمامی برنامه‌ها و نیز رسیدن به هدف‌های قابل وصول زمانی عملی خواهد بود که تمامی نهادها از جمله نیروهای مسلح به‌ویژه نیروی انتظامی که متولی و متکفل تأمین نظم و امنیت داخلی کشور هست با اقتدار و سلامت کامل به بهترین وجه به مأموریت‌های خود پرداخته و به طور کامل به هدف‌های قابل حصول خود دست یابند بدیهی است از آنجایی که کارکرد این نهاد، حفظ نظم و امنیت جامعه است.

بنابراین، به طور طبیعی باید خود نیز از حیاتی سالم، پویا، با نشاط و منظم برخوردار باشد تا از حداکثر استعدادها و امکانات، بهره‌برداری‌های لازم به عمل آید

ارتش‌اء یکی از جرائم مبتلابه ناجاست که در چند سال گذشته اذهان مسئولان و مدیران عالی این سازمان را برای ریشه‌کنی و مقابله با این پدیده شوم به خود معطوف داشته است. طی پژوهش‌هایی که تاکنون در سطح ناجا در خصوص علل و عوامل گرفتن رشوه توسط کارکنان این سازمان صورت گرفته عوامل متعددی برای آن احصاء شده است؛ ولی اقدام خاصی در راستای رسیدگی به این عومل و مرتفع کردن آنها به صورت جدی صورت نگرفته است.

از طرفی پیشگیری از جرائم یکی از مباحثی است که در تمام کشورها به‌ویژه ایران تاکنون کمتر بدان توجه شده است. اما خوشبختانه در چند سال اخیر اقدام‌های مثبت و مطلوبی در مقوله پیشگیری در حال شکل‌گیری است که انجام پژوهش‌های مختلف در خصوص پیشگیری از جرائم را می‌توان در این جهت برشمرد. به هر حال تاکنون تعاریف متعددی از پیشگیری ارائه شده و تقسیم‌بندی‌های متفاوتی برای آن صورت گرفته است بر همین اساس تحقیق حاضر سعی دارد با بررسی عامل پیشگیری‌کننده حفاظتی؛ راه کارهای مؤثر پیشگیری از جرائم مالی را در حوزه کارکنان فا. استان همدان مورد بررسی قراردهد. امید است پس از احصاء راه کارها و نتایج آن گام‌های مؤثری برای به کارگیری آنها از طرف مبادی ذی‌ربط به‌عمل آید.

بیان مسئله

جرائم مالی از جمله جرائمی هستند که به عنوان یک پدیده اجتماعی مجرمانه توسط کارکنان سازمان‌های دولتی و غیردولتی ارتکاب می‌یابد و در آیین‌نامه‌ها و قوانین ملت‌ها امری ناپسند و مذموم و با عکس‌العمل شدید مواجه بوده است؛ بنابراین، مقابله با مفاسد و جرائم مالی از اهمیت خاصی برخوردار است. پیشگیری از جرائم مالی در نهادهای دولتی و همچنین در نیروهای مسلح به‌ویژه نیروی انتظامی که متولی تأمین نظم و امنیت داخلی کشور است امری ضروری است. از آنجا که کارکرد این نهاد حفظ نظم و امنیت جامعه است؛ بنابراین، بر این اساس و به طور طبیعی این نیرو باید خود نیز از حیاتی سالم و پویا برخوردار باشد تا از حداکثر استعدادها و امکانات بهره‌برداری لازم به‌عمل آید.

جرائم مالی یکی از جرائم مبتلابه در نهادهای دولتی و ناجاست که اذهان مسئولان و مدیران عالی این سازمان را برای ریشه کنی و مقابله با این پدیده به خود معطوف داشته است. در اقدام‌هایی که تاکنون در سطح ناجا در خصوص علل و عوامل جرائم مالی که توسط کارکنان این سازمان صورت گرفته عوامل متعددی برای آن احصاء شده ولی اقدام خاصی در راستای رسیدگی به این عوامل و مرتفع کردن آنها به جد صورت نگرفته است از طرفی پیشگیری از جرائم یکی از مباحثی است که در تمام کشورها بدان توجه شده است. خوشبختانه در چند سال اخیر اقدام‌های مثبت و مطلوبی به مقوله پیشگیری در حال شکل‌گیری است که انجام پژوهش‌های مختلف در خصوص پیشگیری از جرائم را می‌توان در این جهت برشمرد.

پیشگیری از وقوع جرم مستلزم شناخت خود جرم است زیرا شناخت جرم می‌تواند راهنمای مهمی برای پیشگیری از وقوع آن در آینده باشد. دین مبین اسلام بر پیشگیری بیش از اصلاح اهتمام دارد و به همین دلیل قبل از هر چیز به عوامل به وجود آورنده و زمینه‌های گناه و جرم توجه کرده است و شاید مهمترین و پربرابرتین بخش از تأکیدهای اسلام روی همین بعد باشد. رهبر عزیز و فرزانه انقلاب نیز رهنمودهای گهرباری در این خصوص دارند که فرمودند؛ بر پیشگیری اصرار بیشتری دارم تا علاج فکر کنید راه پیشگیری چیست. این جلوگیری از تخلف‌های (پیشگیری) را بیاورید داخل برنامه خودتان؛ با عنایت به اینکه نظام حفاظت و پیشگیری به عنوان یکی از اجزاء مأموریتی ساحفاناجا وظیفه دارد بر مبنای اساسنامه مصوب، فرمان‌های فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) و تدابیر سازمانی و... ضمن توسعه و ترویج فرهنگ خودحفاظتی و ارائه تدابیر پیشگیرانه برای کاهش آسیب‌های حفاظتی و امنیتی و جلوگیری از بروز شکست‌ها و تخلف‌های حفاظتی، با تدوین الگو، خط‌مشی، ضوابط و مقررات حفاظتی و نظارت بر حسن اجرای آن، امنیت پایدار را در هدف‌های مرجع حفاظتی توسط نیروی انتظامی دنبال کند. در

پنج سال گذشته در فا استان همدان تعداد ۵۶ پرونده در خصوص جرائم مالی توسط دستگاه‌های نظارتی ف.ا.ا.همدان تشکیل شده است؛ که پس از تحقیقات و جمع‌آوری مدارک و مستندات لازم از طریق حفا و بازرسی به مراجع قضایی ارسال که در مجموع پرونده‌ها، تعداد ۷۰ نفر به عنوان متهم دستگیر که منجر به زندانی، اخراج، تنزیل درجه و... شده هرچند که جرائم مالی نسبت به سال‌های گذشته کاهش یافته است اما همچنان این موضوع به عنوان یکی از مشکلات وجود دارد و یکی از دغدغه‌های مسئولان ناجا، رسیدن به هدف نهایی (داشتن سازمانی عاری از جرم و تخلف) است. در راستای پیشگیری از جرائم مالی اقدامی توسط حفا، بازرسی و... صورت گرفته از جمله جلسه‌های آگاه‌سازی در تمامی یگان‌ها از طریق حفاظت، بازرسی و دستگاه قضایی، طرح در جلسه قرارگاه جهادی، تجزیه و تحلیل علل و عوامل و راه کارهای پیشنهادی تهیه، تکثیر و انتشار در بین کارکنان (بروشور حقوقی) احضار و توجیه و ارشاد کارکنان آسیب‌دیده که گاهی حدود ۷۰ نفر بوده‌اند؛ طرح وضعیت و برخورد انضباطی با متخلفان در کمیسیون ۱۲۱.

بر همین اساس تحقیق حاضر سعی دارد با بررسی عامل پیشگیری کننده حفاظتی؛ راه کارهای مؤثر بر پیشگیری از جرائم مالی را در حوزه کارکنان فا.استان همدان مورد بررسی قرار دهد. امید است پس از احصاء راه کارها و نتایج آن گام‌های مؤثری برای به کارگیری آنها از طرف مبادی ذی‌ربط به عمل آید.

اهمیت و ضرورت تحقیق

الف) اهمیت: اگر چه جامعه ایران، جامعه‌ای توأم با گرایش‌های مذهبی و ملی است که همه جرائم مالی را پدیده‌ای زشت شناخته‌اند و همواره تأکید بر مبارزه با آن را داشته‌اند و در سال‌های اخیر موضوع بسیار مهم پیشگیری را مطرح کرده‌اند، اما باز هم شاهد روند رو به رشد این معضل در جامعه بوده و مسیر بسیاری از پیشرفت‌های اجتماعی را مختل کرده‌اند و هزینه‌های هنگفتی را بر دوش کشور و در نهایت مردم

گذاشته است. هم‌اکنون چنین به نظر می‌رسد که بیشتر جلوگیری از ارتکاب آن مورد توجه است تا ریشه‌یابی علل و عوامل آن؛ بنابراین، مسئله گرفتن رشوه توسط مأموران انتظامی یکی از دغدغه‌هایی است که بخشی از توان نیروهای نظارتی را معطوف به خود داشته است. گرفتن رشوه با تضييع انگیزه، موجب زیان‌های اقتصادی تضعیف نهادهای اجتماعی حتی موجب زیان‌های سیاسی می‌شود و اگر در سطح نیروهای حافظ کیان و امنیت مردم باشد موجب زیان‌های مربوط به اهمیت جامعه می‌شود که جبران‌ناپذیر است. ارتشاء تخلفی است که به طور معمول به علت سوءاستفاده کردن از قدرت نشئت می‌گیرد؛ بر اساس این اصل مهم قدرت زیاد زمینه‌های زیادی را برای ارتکاب تخلف‌های سودآور فراهم می‌آورد.

اگر در خصوص علل تخلف‌های مربوط به سوءاستفاده از قدرت تحقیقی انجام گیرد این حقیقت آشکار می‌شود که هرچند این تخلف‌ها از حرص و آز و ضعف انسان ناشی می‌شود؛ اما در اکثر مواقع ریشه در نقص ساختارها و موقعیت‌های اجتماعی دارد به همین لحاظ این پدیده سزاوار بررسی و تحقیق است تا بتوان با شناخت بهتر آن، حداقل از وقوع این پدیده شوم جلوگیری کرد زیرا فساد اداری باعث به وجود آمدن و بی‌اعتمادی در جامعه است و می‌تواند پایه‌های هر حکومتی را سست و متزلزل کند.

ب) ضرورت: یکی از سازمان‌هایی که در بحث جرائم مالی مورد توجه عامه مردم کشورمان است، نیروی انتظامی است؛ بر همین اساس موضوع جرائم مالی توسط مجرمان و مأموران انتظامی به صورت بانندی و شبکه‌ای یکی از دغدغه‌هایی است که بخشی از توان نیروی نظارتی را به خود معطوف داشته است.؛ بنابراین، در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی در ارتباط با علل و عوامل جرائم مالی در سطح نیروهای مسلح به‌ویژه نیروی انتظامی صورت گرفته ولی کمتر به موضوع شیوه‌های پیشگیری از آن پرداخته شده است؛ همین امر ضرورت موضوع و بحث و بررسی پیرامون عوامل

سازمانی مؤثر بر پیشگیری از جرائم مالی در سطح کارکنان ف.ا.ا.همدان را روشن می‌کند. شاید بتوان با شناسایی شیوه‌های مؤثر پیشگیری از جرائم مالی، از گسترش این معضل، پیشگیری یا حداقل آن را کاهش داد؛ بنابراین، مقابله و مبارزه با جرائم مالی در ناجا ضرورتی جدی و انکارناپذیر است.

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی: عوامل سازمانی مؤثر بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان ف.استان همدان کدام‌اند؟

سؤال‌های فرعی:

۱. آموزش‌های حفاظتی تا چه میزان بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان ف.استان همدان مؤثرند؟

۲. نظارت فرماندهان و مدیران تا چه میزان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان ف.استان همدان مؤثر است؟

۳. از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم (آسیب‌پذیری‌ها) تا چه میزان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان ف.استان همدان مؤثرند؟

۴. نظارت حفاظت اطلاعات تا چه میزان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان ف.استان همدان مؤثر است؟

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی از ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.استان همدان تأثیر دارد.

فرضیه‌های فرعی:

۱. آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان تأثیر دارد؛

۲. نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان تأثیر دارد؛

۳. از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان

تأثیر دارد؛

۴. نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان تأثیر دارد.

هدف‌های تحقیق

هدف اصلی: بررسی عوامل سازمانی مؤثر بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان.

هدف‌های فرعی

۱. شناسایی نقش آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان؛
۲. شناسایی نقش نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان؛
۳. شناسایی نقش از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان؛
۴. شناسایی نقش نظارت حفاظت اطلاعات بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فا.استان همدان.

چارچوب نظری

مفهوم پیشگیری: بزه پدیده‌ای پیچیده، با قابلیت تفسیر بالا و مفهومی متغیر در بستر زمان و مکان است. نقطه تلاقی دیدگاه‌های مختلف نسبت به جرم، اعمال نظارت بر آن است. برای سال‌های متمادی تصور می‌شد نه تنها شیوه‌های سنجیده نظارت جرم در قالب نظام عدالت کیفری شکل می‌گیرد و از رهگذر مجازات اعمال می‌شود. امروز می‌توان گفت نوعی هم‌گرایی بر سر این مفهوم وجود دارد که فرایند جرم‌انگاری یک پیش شرط ضروری برای پیوستگی اجتماعی و نظارت اجتماعی نیست و به عبارت دیگر نظارت تنها در اشکال رسمی ظاهر نمی‌شود.

از سوی دیگر بر پیوستگی جرم با زمینه بروز و ظهور آن تأکید می‌شود. از این منظر جرم نمی‌تواند به منزله امری التزامی و جدای از بستری که در آن قرار گرفته

است بررسی و نظارت شود. این رویکرد در نهایت به غنی‌سازی جرم‌شناسی و پدیده آمدن جرم‌شناسی پیشگیرانه می‌انجامد که به مفهومی مضیق از پیشگیری قائل است. «واژه پیشگیری» امروزه در معنای جاری و متداول آن دارای دو بعد است: پیشگیری یا جلوگیری کردن هم به معنای پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی رفتن است و هم به معنای «آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن» اما در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری در معنای اول آن مورد استفاده واقع می‌شود یعنی کاربرد فنون مختلف به منظور جلوگیری از وقوع بزه کاری، هدف به جلوی جرم رفتن و پیشی گرفتن از بزه کاری است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۸: ۱۳۰-۱۲۹).

پیشگیری از نظر لغوی: جلوگیری، دفع، صیانت، حفظ صحت (دهخدا، ۱۳۷۷: ۴۵).
پیشگیری از نظر لغوی به معنای جلوگیری کردن، مانع شدن، جلو بستن و نیز اقدام‌های احتیاطی برای جلوگیری از رخدادهای بد و ناخواسته است (معین، ۱۳۸۱: ۹۳۳).
اقدام‌های پیشگیرانه: به یک سری از امور گفته می‌شود که ضمن تعیین روش‌ها و اصول حفاظتی با وضع مقررات و دستور کار اجرائی موجب گسترش فرهنگ پیشگیری و ایجاد آمادگی برای پیشگیری و یا کاهش سوانح و حوادث می‌شود (جمشیدی، ۱۳۸۰: ۵۱).

پیشگیری حفاظتی: پیشگیری از نظر لغوی (بعد حفاظتی): جلوگیری، دفع، صیانت، حفظ صحت (دهخدا، ۱۳۷۷: ۴۵).

تعاریف مختلفی برای پیشگیری حفاظتی در متون مختلف مطرح شده است: هر نوع فعالیتی که به منظور عدم وقوع حوادث، سوانح و شکست‌های حفاظتی و غیره صورت می‌گیرد (ساحفاناجا، ۱۳۸۹: ۲۵).

نظام حفاظت و پیشگیری به عنوان یکی از اجزای مأموریتی ساحفاناجا و وظیفه دارد بر مبنای اساس نامه مصوب، فرمان‌های فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) و تدابیر سازمانی و... ضمن توسعه و ترویج فرهنگ خودحفاظتی و ارائه تدابیر

پیشگیرانه برای کاهش آسیب‌های حفاظتی و امنیتی و جلوگیری از بروز شکست‌ها و تخلف‌های حفاظتی، با تدوین الگو، خط‌مشی، ضوابط و مقررات حفاظتی و نظارت بر حسن اجرای آن، امنیت پایدار را در هدف‌های مرجع حفاظتی (اسناد و اطلاعات، اماکن و تأسیسات، سلاح و مهمات و تجهیزات، کارکنان و خانواده آنان، فناوری اطلاعات و ارتباطات) توسط نیروی انتظامی دنبال کند.

تدابیر و فرمان‌ها در خصوص پیشگیری حفاظتی

جدول ۱- رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در بحث پیشگیری حفاظتی

رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در بحث پیشگیری حفاظتی
۱. بر پیشگیری اصرار بیشتری دارم تا علاج؛
۲. پیشگیری کنید، دقت کنید، مراقبت کنید، لغزش‌ها را به‌موقع مانع شوید، لغزش وقتی یک‌بار اتفاق افتاد، زمینه برای لغزش‌های بعدی آماده‌تر می‌شود، باید کاری بکنید که لغزش‌ها به وجود نیاید؛
۳. به درون سازمان خود خیلی اهمیت بدهید، پاک بمانید و سازمان را پاک نگه دارید این خیلی مهم است؛
۴. تلاش کنید فضای مسلمانی در نیروی انتظامی ایجاد شود؛
۵. از عناصر کاردان، مؤمن، انقلابی، متعهد، کارآمد و دلسوز استفاده و بهره‌گیری کنید؛
۶. در درون نیرو به صحت عمل و درستکاری و امانت حداکثر اهمیت داده شود، عزیزان من برای سالم‌سازی محیط فضای درونی نیروی انتظامی تأکید کنید، هرچه می‌توانید؛
۷. حفظ عزت و اقتدار نیروی انتظامی و ارتقای روحیه خدمت در کارکنان شریف و خدوم آن از طریق مادی و معنوی ضروری است؛
۸. با نفوذ فساد در بدنه کارآمد نیرو مبارزه کنید؛
۹. لازمه اصلی مقابله با فساد نبود فساد در کمترین میزان در دستگاه مقابله کننده با فساد است.

شیوه‌های پیشگیری حفاظتی در ساحفاناجا

جدول ۲- شیوه‌های پیشگیری حفاظتی در ساحفاناجا

ردیف	نوع شیوه
۱	آموزش حفاظتی
۲	آگاه‌سازی حفاظتی

۳	بازدید، بازرسی، نظارت
۴	تشویق و تنبیه و دیگر اقدام‌های پیشگیری

آموزش‌های حفاظتی

الف) آموزش‌های مستمر

۱. آگاه‌سازی؛
۲. نمایش فیلم‌های داستانی و مستند؛^۱
۳. اطلاعیه‌های نوشتاری^۲ (نشریه‌ها، بولتن‌ها، پوسترها و...)
۴. اقدام‌های تبلیغی^۳ (نمایشگاه‌ها، برگزاری مسابقه‌های حفاظتی و...)
۵. برگزاری نمایشگاه‌های حفاظتی.

جرائم مالی

رشوه: رشوه، دادن مالی است به مأمور رسمی یا غیررسمی دولتی یا بلدی به منظور انجام کاری از کارهای اداری یا قضایی و غیره ولو اینکه این کار مربوط به شغل گیرنده مال نباشد، خواه به طور مستقیم این مال را دریافت کرده باشد و یا با واسطه شخصی دیگر آن را دریافت کند و نیز فرقی ندارد که گیرنده مال توانایی انجام کاری را که برای انجام آن رشوه گرفته داشته باشد یا خیر و نیز فرقی ندارد کاری که برای راشی انجام می‌شود حق اوست یا خیر (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۸: ۱۸).

ارتشاء باندى: عناصر تحقق ارتشاء باندى به نحو مقرر در ماده (۴) قانون تشدید در اساس با ارتشای غیرباندى تفاوتی ندارد؛ به بیان دیگر عنصر مادی و شرایط و اوضاع و احوال لازم برای تحقق این جرم و نیز عنصر روانی آن عیناً همان است که برای ارتشای باندى مقرر شده است. در خصوص تعداد اعضاء برای تشکیل شبکه به نظر می‌رسد که حداقل اعضاء برای یک شبکه نباید کمتر از سه نفر باشند (ساحفاناجا، ۱۳۹۲: مستندات سازمانی).

1 - Showing films and documentaries

2 - Written notices

3 - Advertising measures

تبانی: زدوبند و توافق بین دو یا چند نفر است که گاهی اوقات به صورت سری و غیرقانونی و گاهی با فریبکاری، اغفال، کلاهبرداری از حقوق قانونی افراد و گاهی توسط قانون خاص با اغفال یا به دست آوردن مزایای غیرمنصفانه انجام می‌گیرد (ساحفاناجا، ۱۳۹۲: مستندات سازمانی).

اختلاس: اختلاس به معنای برداشتن مال غیر، از راه خدعه است (لنگرودی: ۱۱). طبق این تعریف، مال غیر، اعم است و شامل هر نوع مالی می‌شود که انسان از راه خدعه به دست می‌آورد (ساحفاناجا، ۱۳۹۲: مستندات سازمانی).

اخاذی: در یک تعریف ساده می‌توان اخاذی را نوعی گرفتن پول از طریق نامشروع، همراه با اجبار دانست به تعبیر دیگر اگر فردی به زور و اجبار از فرد دیگری پول یا منفعت دیگری را طلب کند به آن اخاذی می‌گویند (ساحفاناجا، ۱۳۹۲: مستندات سازمانی).

کنترل و نظارت

فراوانی بسترهای آسیب‌پذیری در بسیاری از مشاغل مدیریتی و حساس ناجا از یک سو و وجود کارکنان سابقه‌داری که احتمال ارتکاب مجدد تخلف و جرم توسط آنها متصور است از سوی دیگر، لزوم اجرای اقدام‌های نظارتی در ناجا را مضاعف کرده است.

یکی از وظایف اساسی مدیران، نظارت بر امور و جریان‌های اداری است. نظارت سبب مقایسه امور پیش‌بینی شده با فعالیت‌های انجام شده می‌شود، میزان پیشرفت را برای تحقق هدف‌های سازمان اندازه‌گیری می‌کند و باعث تشخیص به‌هنگام انحراف از برنامه می‌شود.

مدیران نظارت صلاحیت امنیتی در ساحفاناجا باید با انواع نظارت آشنا باشند و راه به کارگیری آنها را بدانند به علاوه یک مدیر موفق باید یک تشخیص دهنده خوب باشد، کارکنان ناجا را بشناسد و در ضمن کار و جلسه‌های غیررسمی، با ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی آنان آشنا شود؛ اما در هنگام نظارت از افراط و تفریط بپرهیزد و به جای نظارت مستقیم کارکنان به نظارت برنامه‌ها بپردازد.

مفهوم کنترل و نظارت: کنترل و نظارت عبارت است از توجه به نتایج کار (باز خورد) و پیگیری برای مقایسه فعالیت‌های انجام شده با برنامه‌ها و اعمال اصلاحات مقتضی در مواردی که از انتظارات انحرافی صورت گرفته است (بلانچارد، ترجمه علاقه‌بند، ۱۳۷۲: ۵۲).

منظورهای نظارت صلاحیت امنیتی کارکنان

۱. احراز سلامت امنیتی کارکنان؛
  ۲. حصول اطمینان از صحت عملکرد کارکنان؛
  ۳. پیشگیری از ارتکاب تخلف و جرم توسط کارکنان؛
  ۴. افزایش نظارت صلاحیت امنیتی کارکنان در اعلام نظریه‌های امنیتی؛
  ۵. اتقان پرونده‌های امنیتی و رفع ابهام‌های موجود؛
  ۶. تحصیل اخبار و کشف سرخ‌های اطلاعاتی درباره کارکنان (شناسائی مظنونان).
- از بین بردن زمینه‌های آسیب‌پذیری کارکنان:** حفاظت از کارکنان نیروی انتظامی و آسیب‌شناسی آنان در مقابل تهدیدهای گسترده سازمان‌های اطلاعاتی بیگانگان از وظایف واحدهای نظارتی محسوب می‌شود. هرچه این مأموریت مهم، کامل‌تر و مؤثرتر پیگیری و به انجام برسد. کارکنان خدوم ناجا در مقابل هجمه‌های نابودکننده داخلی و خارجی به شایستگی محافظت می‌شوند. یکی از راه‌های مؤثر حفظ کارکنان اجرای دقیق منویات و رهنمودهای ارزشمند ولایت فقیه حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در زمینه آسیب‌شناسی کارکنان است (قنبری، ۱۳۹۲: ۱۰).

به اختصار مواردی در خصوص آسیب‌های اقتصادی و نیز پیشنهادهایی در راستای رفع آسیب‌پذیری و جلوگیری از جرائم مالی شرح داده می‌شود.

الف) پرهیز از هوی و هوس‌پرستی: رهبر معظم انقلاب عمده‌ترین خطر را برای جامعه اسلامی هوی و هوس‌پرستی می‌داند. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) حضرت امام

خمینی (ره) را الگوی جامعه اسلامی ایران در همه امور می‌داند؛ بنابراین، از نظر ایشان باید هدف‌ها و ابزارهای مورد استفاده امام در طی رسیدن به مقصود مورد توجه جامعه قرار گیرد.

شما برادران عزیز شغلتان خاص است. شما با زندگی و جان و مال و عرض مردم سروکار دارید. به همین خاطر باید خیلی متدین باشید. با خدا بسیار رابطه داشته باشید از او کمک بگیرید نماز با حال بخوانید. قرآن تلاوت کنید، تقوا داشته باشید. اخلاق و ادب اسلامی را رعایت کنید و در مقابل جلوه‌های فریبنده دنیا تسلیم نشوید. من هم مثل شما هستم من هم باید همین کارهایی را که به شما سفارش می‌کنم، به صورت مضاعف انجام دهم. همه باید تقوای الهی پیشه کنیم. شما جوان‌ها باصفا و بی‌آلایش و دارای دل‌های پاک و روح‌های صاف هستید. کار شما از ما راحت‌تر است و این راه را آسان‌تر می‌پیماید.

شما نسل و نهال انقلاب هستید و نهادتان نیز انقلابی است. شما می‌توانید بندگان صالح و مؤمن، متقید، ذاکر و پرهیزکار باشید. توصیه می‌کنم این خصوصیات را حفظ کنید؛ وصیت امام نیز به این نکات تأکید داشت (همان: ۱۲).

ب) پرهیز از تجمل‌گرایی: اگر خواص یک کشور یعنی نیروهایی که با زبان‌شان با قلمشان، یا رفتارشان با امضایشان روی مسیر یک ملت اثر می‌گذارند، میل به سازش و راحت‌طلبی و زندگی مرفه و خوش‌گذرانی پیدا کنند و از حضور در میدان‌های خطر خسته بودند آن وقت خطر تهدید می‌کند.

پ) نظارت و مهار فعالیت‌های اقتصادی: انجام فعالیت‌های اقتصادی و کسب سود و درآمد توسط دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی دارای مزایا و ضررهاست؛ بنابراین، فرماندهان و مسئولان باید ضررهای آن را نظارت کنند.

فعالیت‌های اقتصادی را در هر بخش از نیرو چه بنیاد تعاون، چه هر نقطه دیگر مهار کنید. فعالیت‌های اقتصادی در یک سازمان جذاب و شیرین است، البته فوایدی هم دارد.

اما گاهی زیان‌های خیلی بزرگی هم دارد و نظارت از دستتان خارج خواهد شد. فعالیت‌های اقتصادی در این گونه دستگاه‌ها باید خیلی مهار شود. اگر به‌ویژه دستگاه‌هایی مثل نیروی انتظامی یا وزارت اطلاعات، دستگاه‌هایی که به‌طور مباشر، دستی در اداره امور دارند در فعالیت‌های اقتصادی وارد شوند و یک انضباط خشک و قوی بالای سر این فعالیت‌ها نبود، خیلی مشکلات ایجاد خواهد شد. البته من خودم معتقدم که دستگاه‌های دولتی اصلاً فعالیت اقتصادی نکنند و این را هم به همه گفته‌ام.

هم به نیروهای مسلح هم به غیرنیروهای مسلح، منتها این سلیقه را به خاطر برخی ضرر و دست‌هایی که در گوشه و کنار وجود دارد اعمال نمی‌کنم اما توصیه مؤکد می‌کنم و توقع مؤکد دارم که این کار باید با کنترل و مهار و در حداقل انجام گیرد (همان: ۱۳).

ت) جلوگیری از آلوده شدن کارکنان به مادیات و فساد: از جمله عوامل مؤثر در ایجاد بی‌دینی در سطح جامعه و منحرف کردن پارسایان استفاده از لقمه حرام و مال شبه‌ناک است. ایجاد انحراف در بین مسلمانان به وسیله لقمه حرام از جمله روش‌های اثرگذاری است که دشمنان برای ایجاد فتنه در نظام اسلامی از صدر اسلام در پی گرفته و با این سلاح مخرب بزرگان و شیوخ مختلفی را به ذلالت کشانیده‌اند. دلیل اهمیت این بحث و تأثیرهای بسیار سوئی که لقمه حرام بر روح و روان و حتی جسم انسان‌ها دارد. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانات مختلف نسبت به این مسئله قاطعانه هشدار داده‌اند. ایشان در ارتباط با حفظ نیروی انتظامی از فسادها و مسئولیت حفاظت اطلاعات در این زمینه می‌فرمایند:

انشاءالله که شما برادران عزیز در این مسئولیت خیلی مهم و حساس خسته نباشید و همیشه موفق باشید. اهمیت این مسئولیت از آن جهت است که حفظ نیروی انتظامی از فسادها، آلودگی‌ها و لغزش‌های افراد، یک وظیفه بسیار مهم است... وقتی در جایی که یک نقطه این طور پیدا شود (گناه رشوه) دور و بر خودش را هم خراب و فاسد می‌کند و کار را از روان صحیح و اصلی خودش دور می‌سازد.

پیشینه تحقیق

هر کار تحقیقی در پیوستاری جای می‌گیرد، به گونه‌ای که از کارهای تحقیقی قبلی اثر پذیرفته و در کارهای بعدی اثر می‌گذارد؛ بنابراین، طبیعی است که یک محقق با کارهای تحقیقاتی قبل که درباره موضوع‌های مشابه صورت گرفته است، آشنایی حاصل کند و نسبت به وجوه مفارقت و مشابهت کار خود با این جریانات فکری آگاهی پیدا کند (کیوی، ریمون و دیگران: ۱۳۸۴: ۳۶).

با بررسی‌های به عمل آمده از جمله مطالعات، تحقیق‌ها و پژوهش‌های انجام شده در این خصوص می‌توان به تألیفات زیر در ناجا اشاره کرد:

پورغلامحسین (۱۳۸۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی راه کارهای مؤثر پیشگیری وضعی از گرفتن رشوه در کلانتری‌های فاتب (موضوع سر کلانتری هفتم تهران بزرگ)» پنج‌دسته از روش‌های پیشگیری وضعی، یعنی افزایش زحمت ارتکاب جرم، افزایش خطر ارتکاب جرم، کاهش منافع مورد انتظار جرم، کاهش عوامل تحریک جرم و از بین بردن بهانه‌ها و معاذیر ارتکاب جرم در خصوص جرم رشوه بومی‌سازی شده و نتایج حاصل نشان داده است که به کارگیری فن‌هایی از جمله: افزایش تلاش و زحمت لازم، افزایش خطرها، از بین بردن معاذیر و کاهش عوامل تحریک کننده ارتکاب جرم در پیشگیری از گرفتن رشوه در کلانتری‌های فاتب مؤثرند.

کدخدایی (۱۳۸۷) در پایان‌نامه ارشد خود با عنوان «شیوه‌های اثربخش پیشگیری از ارتشای باندى کارکنان (مطالعه موردی فرماندهی انتظامی لرستان)» تأثیر سه متغیر مستقل شامل پیشگیری کیفری، پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی را مورد بررسی قرار داده و ابتدا مبانی نظری از منابع مختلف جمع‌آوری و بر مبنای آن الگوی تحقیق طراحی شده است؛ سپس عملیات جمع‌آوری اطلاعات از روش

پرسش نامه با طیف لیکرت انجام شد و داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی (با آزمون خی دو) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

هر سه فرضیه تحقیق به ترتیب پیشگیری اجتماعی با ۹۰/۶، پیشگیری کیفری با ۸۴/۹ و پیشگیری وضعی با ۷۹/۲ امتیاز مورد تأیید واقع شدند یعنی بین اعمال روش‌های پیشگیری اجتماعی، کیفری، وضعی و پیشگیری از ارتشای بانندی ارتباط معناداری وجود دارد.

یوسفی (۱۳۸۷) در پایان‌نامه ارشد خود با عنوان «بررسی تأثیر آموزش‌های حفاظتی در پیشگیری از جرائم کارکنان پایور راهور فاتب از دیدگاه کارکنان» در دانشکده دافوس ناجا در سال ۱۳۸۷ انجام داده است نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که:

۱. آموزش‌های حفاظتی بدو خدمت دوران آموزشی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر است؛
۲. شرکت در کلاس‌های آگاه‌سازی حفاظتی حین خدمت در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر است؛
۳. نمایش فیلم‌های حفاظتی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر است؛
۴. مطالب حفاظتی مندرج در نشریه‌های سازمانی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر است؛
۵. تبلیغات حفاظتی مانند تراکت، پوستر، شعارهای حفاظتی و... در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر است؛
۶. اولویت همه شیوه‌های آموزش‌های حفاظتی در پیشگیری از جرائم کارکنان یکسان نیست.

مسجدآرایی (۱۳۹۳) در پایان‌نامه ارشد خود با موضوع «تحلیل اثربخشی شیوه‌های پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فاتب، هدف اصلی تحقیق خود را بر مبنای هدف‌های فرعی ۱. بررسی اثربخشی تلاش (زحمت) لازم در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فاتب؛ ۲. بررسی اثربخشی خطرهای ناشی از ارتکاب جرم در

پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فاتب؛ ۳. بررسی عوامل تحریک ارتکاب جرم در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فاتب؛ ۴. بررسی اثربخشی از بین بردن بهانه‌های ارتکاب جرم در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان فاتب مورد بررسی قرار داده است؛ که نتایج حاصل نشان می‌دهد به کارگیری فن‌های: افزایش تلاش زحمت لازم، افزایش خطرها، از بین بردن معاذیر و کاهش عوامل تحریک کننده ارتکاب جرم در پیشگیری از گرفتن رشوه در کلانتری‌های فاتب مؤثرند.

نوع و روش تحقیق: هدف از انتخاب روش تحقیق این است که مشخص کنیم برای بررسی موضوعی خاص چه روش تحقیقی لازم است و محقق چه روش و شیوه‌ای را اتخاذ کند تا او هرچه دقیق‌تر و سریع‌تر به پرسش یا پرسش‌های تحقیق مورد نظر دست یابد. «روش پیمایشی روشی در تحقیق است که فراتر از یک فن خاص در گردآوری اطلاعات است و هدف آن اکتشافی، توصیفی یا تبیینی است. هرچند به طور معمول در آن از پرسش‌نامه استفاده می‌شود، اما در آن از ابزارهای دیگری همچون مصاحبه، مشاهده تحلیل محتوا و... استفاده می‌شود» روش تحقیق، در این پژوهش از نظر هدف کاربردی است زیرا نتیجه تحقیق در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان به روش‌های مختلف مد نظر قرار خواهد گرفت. از نظر روش توصیفی تحلیلی و از نظر شیوه جمع‌آوری اطلاعات به صورت پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را ۵۵۰ نفر از کارکنان پلیس‌های تخصصی فا.استان همدان تشکیل داده‌اند که بر اساس جدول مورگان حجم نمونه تعداد ۲۲۶ نفر تعیین شده است. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز نیز از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است و ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پرسش‌نامه است. سؤال‌های پرسش‌نامه از نوع سؤال‌های بسته و ۴۳ سؤال بوده و مقیاس اندازه‌گیری سؤال‌ها، از نوع مقیاس لیکرت است، همچنین به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها ضمن بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS از شاخص‌های آمار توصیفی شامل جدول توزیع

فراوانی درصد، نمودار، شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی و انحراف معیار، ضریب هم‌بستگی و آزمون T استفاده شده است.

جامعه آماری: جامعه آماری عبارت است از تمامی عناصر و افرادی که در یک مقیاس جغرافیایی مشخص دارای یک یا چند صفت مشترک باشند.

جامعه آماری پژوهش حاضر را کارکنان حفاظت اطلاعات و بازرسی فا.استان همدان، فرماندهان و مدیران و کارکنان جایگاه ۱۳ به بالای پلیس‌های تخصصی فرماندهی انتظامی استان همدان در سال ۱۳۹۶ تشکیل داده‌اند که برابر اعلام معاونت محترم نیروی انسانی تعداد این افراد ۵۵۰ نفر است.

حجم نمونه: براساس جدول مورگان حجم نمونه تعداد ۲۲۶ نفر است که بیشتر از افسران ارشد استفاده شده است.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات: برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق حاضر از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی با مراجعه مستقیم به پاسخگویان پرسش‌نامه‌های ذیل اجرا شده است و از آنجایی که تحقیق حاضر از نوع توصیفی است، همچون بسیاری از مطالعات توصیفی مشابه برای جمع‌آوری اطلاعات موردنظر برای بررسی سؤال‌ها از پرسش‌نامه استفاده شده است. سؤال‌های پرسش‌نامه از نوع سؤال‌های بسته بوده و مقیاس اندازه‌گیری سؤال‌ها از نوع مقیاس لیکرت است.

خلاصه نتایج پژوهش

فرضیه اصلی: «عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا. همدان تأثیر مثبت و معناداری دارند؟»

فرض‌های آماری فرضیه اصلی: ۱. فرض صفر (H_0): عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا. همدان تأثیر مثبت و معناداری ندارند؛ ۲. فرض یک (H_1): عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا. همدان تأثیر مثبت و معناداری دارند.

جدول ۳- نتایج آزمون فرضیه اصلی

متغیر	فراوانی (N)	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین نظری	درجه آزادی (df)	آماره t تک نمونه	معناداری (Sig.)
عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی	۲۲۵	۴/۱۳	۰/۵۳۸	۳	۲۲۴	۳۱/۶۴۲	۰/۰۰۰**

** معناداری در سطح یک صدم ($P \leq 0.01$)

بر اساس جدول ۳ (آزمون فرضیه اصلی)، میانگین عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی ۴/۱۳ و بالاتر از میانگین نظری است. با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون t تک نمونه برای متغیر مذکور، کمتر از یک درصد به دست آمده است ($P \leq 0.01$)، به این ترتیب، می توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت: عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا همدمان تأثیر مثبت و معناداری دارند (تأیید فرض $H1$).

عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا همدمان تأثیر مثبت و معناداری داشتند ($t=31.642, P \leq 0.01$). این یافته با نتایج پژوهش های یوسفی (۱۳۸۷)، پورغلامحسین (۱۳۸۷)، مسجدآرایی (۱۳۹۳) و کدخدایی (۱۳۸۷) مطابقت دارد. یوسفی (۱۳۸۷) در مطالعه خود نشان داد آموزش های حفاظتی بدو خدمت دوران آموزشی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است. شرکت در کلاس های آگاه سازی حفاظتی حین خدمت در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است. نمایش فیلم های حفاظتی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است. مطالب حفاظتی مندرج در نشریه های سازمانی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است. تبلیغات حفاظتی مانند تراکت، پوستر، شعارهای حفاظتی و در پیشگیری از جرائم

کارکنان مؤثر بوده است. پورغلامحسین (۱۳۸۷) و مسجدآرایی (۱۳۹۳) نشان دادند که به کارگیری فن‌های: افزایش تلاش و زحمت لازم، افزایش خطرها، از بین بردن معاذیر و کاهش عوامل تحریک‌کننده ارتکاب جرم در پیشگیری از گرفتن رشوه در کلاتری‌های فاتب مؤثر بوده‌اند. کدخدایی (۱۳۸۷) در پژوهشی به این نتیجه رسید که اعمال روش‌های پیشگیری اجتماعی، کیفی، وضعی بر پیشگیری از ارتشای باندى تأثیر مثبت و معنادارى داشته است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت عوامل سازمانی که شامل آموزش‌های حفاظتی، نظارت فرماندهان و مدیران، از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم و نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان است، بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا. همدان تأثیر مثبت و معناداری داشته‌اند. به این ترتیب، این عوامل (آموزش‌های حفاظتی، نظارت فرماندهان و مدیران، از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم و نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان) در کنار هم موجب می‌شوند تا از میزان ارتکاب جرائم مالی کارکنان فرماندهی انتظامی استان همدان به میزان زیادی کاهش یابد. آموزش‌های حفاظتی نقشی سازنده در بهبود و ارتقای دانش و بینش کارکنان دارند به نحوی که آنان را در شرایط ضرورت یاری می‌رساند. از سوی دیگر، وقتی فرماندهان و مدیران فرماندهی انتظامی استان همدان بر کارکنان تحت امر خویش نظارت کافی، وافى و صحیحی داشته باشند، میزان بروز رفتارهای نادرست به‌ویژه ارتکاب مالی کاهش چشمگیری خواهد داشت. به علاوه، گاهی نیز لازم است تا زمینه‌های ارتکاب جرم شناسایی و از بین برده شود. به عنوان مثال اگر کارکنان از شرایط کاری خویش ناراضی هستند، عوامل نارضایتی شناسایی و چاره‌اندیشی شود. از سوی دیگر، نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان خود موجب می‌شود تا کارکنان از گرایش به سوی رفتارهای نادرست نظیر ارتکاب جرم مالی به شدت پرهیزند.

فرضیه فرعی اول: «آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی

کارکنان، تأثیر مثبت و معنادار دارد.»

فرض‌های آماری فرضیه فرعی اول: ۱. فرض صفر (H_0): آموزش‌های حفاظتی بر

پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری ندارد؛ ۲. فرض

یک (H_1): آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان،

تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۴- نتایج آزمون فرضیه فرعی اول

متغیر	فراوانی (N)	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین نظری	درجه آزادی (df)	آماره t تک نمونه	معناداری (Sig.)
آموزش‌های حفاظتی	۲۲۵	۴/۰۸	۰/۶۱۰	۳	۲۲۴	۲۶/۶۵۷	۰/۰۰۰**

**معناداری در سطح یک صدم ($P \leq 0.01$)

در ارتباط با جدول ۴ (آزمون فرضیه فرعی اول)، میانگین آموزش‌های حفاظتی

۴/۰۸ و بالاتر از میانگین نظری است. با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون t تک

نمونه برای متغیر مذکور، کمتر از یک درصد به دست آمده است ($P \leq 0.01$)، به

این ترتیب، می‌توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت: آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری

حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد (تأیید فرض H_1).

آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و

معناداری داشت ($t=26.657, P \leq 0.01$). این یافته با نتایج پژوهش‌های یوسفی

(۱۳۸۷) مطابقت دارد. یوسفی (۱۳۸۷) در مطالعه خود نشان داد آموزش‌های

حفاظتی بدو خدمت دوران آموزشی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده

است. شرکت در کلاس‌های آگاه‌سازی حفاظتی حین خدمت در پیشگیری از جرائم

کارکنان مؤثر بوده است. نمایش فیلم‌های حفاظتی در پیشگیری از جرائم کارکنان

مؤثر بوده است. مطالب حفاظتی مندرج در نشریه‌های سازمانی در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است. تبلیغات حفاظتی مانند تراکت، پوستر، شعارهای حفاظتی و در پیشگیری از جرائم کارکنان مؤثر بوده است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت آموزش‌های حفاظتی بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشته است. آموزش‌های حفاظتی نقشی سازنده در بهبود و ارتقای دانش و بینش کارکنان دارند به نحوی که آنان را در شرایط ضرورت یاری می‌رساند. این آموزش‌ها موجب می‌شوند تا سطح آگاهی و شناخت کارکنان از جرائم مالی و عواقب ناشی از آن به میزان زیادی افزایش یابد. بیشتر کارکنان خاطی افرادی بوده‌اند که میزان آگاهی آنان از ارتکاب جرائم مالی در مقایسه با دیگران، کمتر بوده است.

فرضیه فرعی دوم: «نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد.»

فرض‌های آماری فرضیه فرعی دوم: ۱. فرض صفر (H_0): نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری ندارد؛ ۲. فرض یک (H_1): نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۵- نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم

متغیر	فراوانی (N)	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین نظری	درجه آزادی (df)	آماره t تک نمونه	معناداری (Sig.)
نظارت فرماندهان و مدیران	۲۲۵	۴/۱۸	۰/۶۰۶	۳	۲۲۴	۲۹/۲۰۷	۰/۰۰۰**

**معناداری در سطح یک صدم ($P \leq 0.01$)

نتایج مندرج در جدول ۵ (آزمون فرضیه فرعی دوم)، مبین آن است که میانگین نظارت فرماندهان و مدیران ۴/۱۸ و بالاتر از میانگین نظری است. با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون t تک نمونه برای متغیر ذکر شده، کمتر از یک درصد به دست آمده است ($P \leq 0.01$)، به این ترتیب، می توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت: نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد (تأیید فرض $H1$).

نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشت ($t=29.207, P \leq 0.01$). این یافته با نتایج پژوهش های کدخدایی (۱۳۸۷) مطابقت دارد. کدخدایی (۱۳۸۷) در پژوهشی به این نتیجه رسید که اعمال روش های پیشگیری اجتماعی، کیفی، وضعی بر پیشگیری از ارتشای بانندی تأثیر مثبت و معناداری داشته است.

در تبیین این یافته می توان گفت نظارت فرماندهان و مدیران بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشته است. هنگامی فرماندهان و مدیران فرماندهی انتظامی استان همدان بر کارکنان تحت امر خویش نظارت کافی، وافی و صحیحی داشته باشند، میزان بروز رفتارهای نادرست به ویژه ارتکاب مالی کاهش چشمگیری خواهد داشت. مدیریت قلب سازمان است و زمانی که این ارگان مهم و حیاتی در نهایت هوشیاری باشد، کارکنان نیز با جدیت به وظایف و مسؤلیت های خویش عمل خواهند کرد.

فرضیه فرعی سوم: «از بین بردن زمینه های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد.»

فرض های آماری فرضیه فرعی سوم: ۱. فرض صفر ($H0$): از بین بردن زمینه های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری ندارد؛ ۲. فرض یک ($H1$): از بین بردن زمینه های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۶- نتایج آزمون فرضیه فرعی سوم

متغیر	فراوانی (N)	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین نظری	درجه آزادی (df)	آماره t تک نمونه	معناداری (Sig.)
از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم	۲۲۳	۴/۱۷	۰/۵۳۰	۳	۲۲۲	۳۲/۹۴۳	۰/۰۰۰**

**معناداری در سطح یک صدم ($P \leq 0.01$)

با توجه به جدول ۶ (آزمون فرضیه فرعی سوم)، میانگین از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم ۴/۱۷ و بالاتر از میانگین نظری است. با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون t تک نمونه برای متغیر مذکور، کمتر از یک درصد به دست آمده است ($P \leq 0.01$)، به این ترتیب، می‌توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت: از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد (تأیید فرض $H1$).

از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشت ($t=32.943, P \leq 0.01$). این یافته با نتایج پژوهش‌های پورغلامحسین (۱۳۸۷) و مسجدآرایی (۱۳۹۳) مطابقت دارد. پورغلامحسین (۱۳۸۷) و مسجدآرایی (۱۳۹۳) نشان دادند که به کارگیری فن‌های: افزایش تلاش و زحمت لازم، افزایش خطرها، از بین بردن معاذیر و کاهش عوامل تحریک کننده ارتکاب جرم در پیشگیری از گرفتن رشوه در کلاتری‌های فاتب مؤثر بوده‌اند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشته است. شناسایی

زمینه‌های ارتکاب جرم خود نوعی عمل پیشگیری است که موجب می‌شود از میزان بروز جرائم مالی کارکنان کاسته شود. کارکنانی که از شرایط کاری خویش به‌ویژه حقوق و مزایا ناراضی هستند، شاید بیش از همکاران دیگر خود در معرض ارتکاب جرائم مالی قرار دارند.

فرضیه فرعی چهارم: «نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد»

فرض‌های آماری فرضیه فرعی چهارم: ۱. فرض صفر (H_0): نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری ندارد؛ ۲. فرض یک (H_1): نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری حفاظتی از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۷- نتایج آزمون فرضیه فرعی چهارم

متغیر	فراوانی (N)	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین نظری	درجه آزادی (df)	آماره t تک نمونه	معناداری (Sig.)
نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان	۲۲۵	۴/۰۹	۰/۶۱۴	۳	۲۲۴	۲۶/۶۹۲	۰/۰۰۰**

**معناداری در سطح یک صدم ($P \leq 0.01$)

در خصوص جدول ۷ (آزمون فرضیه فرعی چهارم)، میانگین نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان ۴/۰۹ و بالاتر از میانگین نظری است. با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون t تک نمونه برای متغیر مذکور، کمتر از یک درصد به دست آمده است ($P \leq 0.01$)، به این ترتیب، می‌توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت:

نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری دارد (تأیید فرض $H1$).

نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشت ($t=26.692, P\leq 0.01$). این یافته با نتایج پژوهش‌های پورغلامحسین (۱۳۸۷) و مسجدآرایی (۱۳۹۳) مطابقت دارد. پورغلامحسین (۱۳۸۷) و مسجدآرایی (۱۳۹۳) نشان دادند که به کارگیری فن‌های: افزایش تلاش زحمت لازم، افزایش خطرها، از بین بردن معاذیر و کاهش عوامل تحریک کننده ارتکاب جرم در پیشگیری از گرفتن رشوه در کلانتری‌های فاتب مؤثر بوده‌اند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان بر پیشگیری از جرائم مالی کارکنان، تأثیر مثبت و معناداری داشته است. نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان خود موجب می‌شود تا کارکنان از گرایش به سوی رفتارهای نادرست نظیر ارتکاب جرم مالی به شدت پرهیزند. نظارت از وظایف اصلی مدیران سازمان‌هاست. زمانی که نظارت واقعی اعمال شود، میزان ارتکاب رفتارهای نادرست به‌ویژه رفتارهای جرائم مالی به میزان قابل محسوسی کاهش می‌یابد.

اولویت‌بندی عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان ف.ا.ا.همدان
در ذیل، نتایج اولویت‌بندی عوامل سازمانی بر پیشگیری حفاظتی و ارتکاب جرم مالی توسط کارکنان فرماندهی انتظامی استان همدان، با استفاده از آزمون رتبه‌ای فریدمن ارائه شده است:

جدول ۸- نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی متغیرهای تحقیق

معناداری (Sig.)	درجه آزادی (df)	کای اسکویر (χ^2)	فراوانی (N)	آزمون
۰/۰۰۰	۳	۲۹/۶۱۴	۲۲۳	رتبه‌ای فریدمن

**معناداری در سطح یک صدم ($P\leq 0.01$)

با توجه به مندرجات جدول ۸ میزان معناداری آزمون رتبه‌ای فریدمن برای متغیرهای تحقیق، کمتر از یک صدم به دست آمده است ($P \leq 0.01$)؛ به این ترتیب، ادعای یکسان بودن رتبه متغیرهای مزبور پذیرفته نمی‌شود. به بیان روشن‌تر، متغیرهای مورد بررسی، از نظر اولویت با یکدیگر متفاوت هستند. در این باره جدول ۹ آورده شده است.

جدول ۹- نتایج اولویت‌بندی متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین رتبه	اهمیت
۱- آموزش‌های حفاظتی	۲/۲۳	۴
۲- نظارت فرماندهان و مدیران	۲/۶۸	۲
۳- از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم	۲/۷۷	۱
۴- نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان	۲/۳۲	۳

بر اساس جدول ۹ «از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم» با میانگین رتبه ۲/۷۷ در اولویت اول و «آموزش‌های حفاظتی» با میانگین رتبه ۲/۲۳ در اولویت چهارم (اولویت آخر) قرار گرفته‌اند. متغیرهای «نظارت فرماندهان و مدیران» و «نظارت حفاظت اطلاعات بر عملکرد مالی کارکنان» با میانگین‌های رتبه ۲/۶۸ و ۲/۳۲ به ترتیب اولویت‌های دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

پیشنهاد‌های کاربردی

۱. با عنایت به اثبات فرضیه تأثیر آموزش‌های حفاظتی در پیشگیری از جرائم مالی به حفاظت اطلاعات ف.ا. استان همدان پیشنهاد می‌شود؛ مقوله‌های؛ جرائم مالی، عواقب ارتکاب، تهدید و آسیب‌ها و نیز روایات و احادیث در خصوص رعایت حلال و حرام و... در دستور کار کلاس‌های آگاه‌سازی حفاظتی قرار گرفته و در هر دوره شش ماهه، با تشکیل هیئت‌های اندیشه‌ورزی با تعامل پویا میان مخازن تولید فکر در گستره سازمان و تصمیم‌گیران نظامی، انتظامی و حتی دیگر دستگاه‌های امنیتی و نخبگان علمی دانشگاهی، اطلاعات و آموزش آن را بروز کنند.

۲. پیشنهاد می‌شود؛ حفاظت اطلاعات فا.استان با همکاری سازمان عقیدتی سیاسی فا.استان و متخصصان فضای مجازی، در راستای آموزش‌های حفاظتی، نسبت به تهیه و تدوین برنامه‌های آگاه‌سازی حفاظتی از طریق تهیه و ترکیب مستندات، فیلم‌ها، آموزش مجازی و نشریه‌های الکترونیکی، از طریق فضای مجازی با سلیقه، ظرافت و جذابیت بیشتر برای مدیران اقدام و این امر به صورت مستمر در انجام مأموریت‌ها و وظایف، جزء اولویت‌های توجه مدیران به آنها قرار گیرد.

با عنایت به اثبات فرضیه تأثیر نظارت فرماندهان و مدیران به حفاظت اطلاعات فا.استان هم‌مدان پیشنهاد می‌شود نتایج مثبت نظارت فرماندهان و مدیران در موضوع‌های مالی، توسط حفاظت اطلاعات، در نشریه‌ها و بولتن‌های مناسب، با نوآوری و ویژه تهیه و در قالب انتظارهای حفاظت اطلاعات از فرماندهان انتظامی، در اختیار آنان قرار گیرد و با تشویق فرماندهان موفق و تلاشگر در این حوزه، تلاش شود تا فرماندهان و مدیران هم در راستای افزایش خودحفاظتی و نیز نسبت به انجام نظارت حفاظتی در مشاغل و مأموریت‌های برجسته و بروز اقدام تا در افکار و اذهان آنان نقش ایفاء کند.

با عنایت به اثبات فرضیه نقش نظارتی حفاظت اطلاعات در پیشگیری از جرائم مالی کارکنان به حفاظت اطلاعات فا.استان هم‌مدان پیشنهاد می‌شود در راستای نقش نظارتی حفاظت اطلاعات بر کارکنان انتظامی استان به ویژه جرائم مالی، علاوه بر وظایف و برنامه‌های پیش‌رو اعم از بازدید و بازرسی‌ها و شیوه‌های نظارتی و... کارکنانی را در خصوص مسائل مالی آموزش دهند تا در صورت انجام هرگونه جرم مالی توسط کارکنان با تسلط و به موقع اقدام و از انجام جرائم مالی پیشگیری شود.

با عنایت به اثبات فرضیه تأثیر از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم در پیشگیری از جرائم مالی پیشنهاد می‌شود حفاظت اطلاعات در راستای صیانت کارکنان و پیشگیری از جرائم مالی کارکنان، زمینه‌های ارتکاب و آسیب‌پذیری‌های کارکنان را

شناسایی و برای رفع آنها اقدام کند یکی از این زمینه‌ها که در این پژوهش و در پرسش‌نامه‌های کارکنان نیز به چشم می‌خورد ضعیف بودن بنیه مالی کارکنان و پایین بودن حقوق و دستمزد است در این باره، توجه به نیازهای مالی و بالا بردن حقوق کارکنان ضروری است؛

۳. به حفاظت اطلاعات فا.استان همدان پیشنهاد می‌شود در راستای آموزش‌های حفاظتی اقدام به تولید و راه‌اندازی سامانه‌های بومی و کانال‌های داخلی از طریق فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و بارگذاری برنامه‌های متنوع فرهنگی، شعارهای حفاظتی و... کنند؛

۴. به مدیران ستاد فرماندهی انتظامی استان همدان پیشنهاد می‌شود؛ برای عمل به وظائف حفاظتی خود، نسبت به تشکیل کمیسیون‌ها و شورای عالی پیشگیری عملیاتی در مشاغل آسیب‌زای ستادی، مأموریت‌ها و محیط‌های خاص منطقه‌ای و معضلات مبتلابه هر مأموریت و منطقه جغرافیایی معطوف به نیروی انتظامی و پیشنهاد مؤثرترین اقدام‌های پیشگیرانه اعم از حفاظتی، امنیتی و آموزشی هدفمند و حساب شده، بر مدار واقعیات عینی حاکم بر محیط خدمتی، مأموریت‌ها و مشاغل مدیریتی با دعوت از کارشناسان و صاحب‌نظران هر پلیس و مناطق جغرافیایی به کمیسیون اقدام کنند؛

۵. انجام پژوهشی با هدف شناسایی عوامل فردی و شغلی مؤثر بر ارتکاب جرائم مالی کارکنان در فرماندهی انتظامی استان همدان؛

۶. انجام پژوهشی با هدف شناسایی و اولویت‌بندی زمینه‌های بروز ارتکاب جرائم مالی کارکنان در فرماندهی انتظامی استان همدان.

منابع

- بهاری نیا، امان الله (۱۳۸۷)، «خودپایی حفاظتی»، فصلنامه حفاظتی حفیظ، سال اول، شماره اول، تهران: ساحفانا جا.
- پال هرسی و کنت بانچارد (۱۳۷۴)، مدیریت رفتار سازمانی کاربرد منابع انسانی، ترجمه علی علاقه‌بند، تهران: سپهر.
- پیکا، ژرژ (۱۳۷۶)، جرم‌شناسی، ترجمه نجفی ابرندآبادی، بی‌جا.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۷)، «ترمینولوژی حقوق»، گنج دانش، تهران: شماره ۴۸۵۳.
- جمشیدی، ناصر (۱۳۸۰)، آگاه‌سازی از نگاهی دیگر، فصلنامه حفیظ، شماره پنجم، تهران: حدیث کوثر.
- دستورکار کنترل صلاحیت امنیتی کارکنان ناجا (۱۳۸۸)، تهران.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷)، لغت‌نامه، دانشگاه تهران.
- قنبری، حبیب (۱۳۹۲)، «صیانت از کارکنان از منظر فرماندهی معظم کل قوا» (پایان‌نامه).
- کتولی‌نژاد، خدابخش (۱۳۸۹)، تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های کارکنان رسته آگاهی، تهران: معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی.
- کریمایی، علی‌اعظم (۱۳۸۹)، «شیوه‌های ارتقای خودکنترلی و خودحفاظتی در مواجهه با جرائم امنیتی و غیرامنیتی»، فصلنامه حفیظ، سال سوم، شماره ۱۰، تهران: ساحفانا جا.
- گراهام، جان (۱۹۹۰)، استراتژی‌های پیشگیری از جرم در اروپا و آمریکای شمالی، ترجمه مؤسسه جرم‌شناسی (هلسینگی فنلاند ۱۹۹۰)، موجود در مرکز پژوهش‌های قوه قضائیه، شماره سند ۸۷.
- گسن، ریموند (۱۳۷۶)، جرم‌شناسی کاربردی، ترجمه مهدی کی‌نیا، چاپ اول، تهران: انتشارات علامه طباطبائی.
- معین، محمد (۱۳۸۱)، فرهنگ زبان فارسی (تک جلدی)، تهران: امیرکبیر.
- نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین (۱۳۷۸)، «پیشگیری از بزه‌کاری و پلیس محلی»، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، شماره‌های ۲۴ و ۲۵، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.